

УДК 304 351.86:070:316.776.3(477)

DOI: 10.20535/2077-7264.2(92).2026.357225

© Н. А. Дубовик*, канд. політ. наук, доц., Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій, Н. А. Кирилюк, канд. політ. наук, фахівець, ДНТ «Центр якості освіти МОЗ», Київ, Україна, В. А. Герасимович, канд. політ. наук, старш. викл., Маріупольський державний університет, Маріуполь, Україна

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Метою дослідження є обґрунтування потенціалу феномену медіаграмотності як інструменту підтримки національної безпеки. У статті розглянуто основні засади інформаційної політики України під час воєнних загроз, а також супутню дилему щодо протидії дезінформації за умов збереження свободи слова в медіа.

Ключові слова: національна безпека; медіаграмотність; публічне управління; протидія дезінформації; інформаційна безпека; маніпуляція; критичне мислення.

Постановка проблеми

Загальною метою стратегії забезпечення національної безпеки вбачається формування стійкого підґрунтя для безперешкодної реалізації національних інтересів, ефективної протидії загрозам і небезпекам. У сучасному вимірі ця мета досягається за допомогою інформаційних, організаційно-правових та кадрових ресурсів. Кожен із зазначених аспектів на сьогодні вимагає вдосконалення з огляду на активну цифровізацію.

Медіаграмотність визначається як здатність громадян критично оцінювати інформаційні повідомлення, розрізняти достовірні джерела, виявляти маніпуляції й фейки. Підвищення медіаграмотності є одним зі стратегічних на-

прямів державної інформаційної політики, що забезпечує формування свідомого, стійкого до пропаганди суспільства. У сучасних умовах повномасштабної війни ця категорія розглядається як елемент національної безпеки й громадянської культури. На тлі сучасних викликів постає необхідність оновлення та адаптації стратегії національної безпеки в контексті протидії дезінформації та маніпулятивним ворожим впливам шляхом підвищення медіаграмотності та критичного мислення населення. Актуальність проблеми зростає внаслідок цифрової трансформації медіа-середовища, зростання впливу соціальних мереж та браку належної інституційної, правової та управлінської підтримки зазначених процесів.

© Автор(и) 2026. Видавець КПІ ім. Ігоря Сікорського.
CC BY 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Аналіз попередніх досліджень

Проблематика управління інформаційною складовою національної безпеки активно досліджується в межах сучасного наукового дискурсу. Публікації вчених Л. Братах [1], Ю. Дібікова [2], Т. Кобець [3] присвячені здебільшого функціоналу інформаційних засобів в системі державного управління національною безпекою. Ґрунтовними вбачаються роботи В. Вовк [4], М. Шевчук [5], А. Крап [6], в яких запропоновано концепцію захисту національного інформаційного середовища шляхом розвитку ефективної системи протидії дезінформації, фейкам та маніпуляції в медіа.

У науковому дискурсі медіаграмотність та критичне мислення розглядаються як ключові когнітивні компоненти, необхідні для ефективної орієнтації в контексті інформаційного перевантаження та цифрової поляризації. Медіаграмотність трактується як інтегративний процес набуття знань, навичок та ставлень, що дозволяють людині ідентифікувати, інтерпретувати, критично оцінювати та створювати медіаконтент у різних форматах (О. Рудь [7]; М. Друшляк (M. Drushlyak) та ін. [8]).

Водночас критичне мислення розуміється як здатність самостійно аналізувати, логічно узагальнювати, визначати причинно-наслідкові зв'язки та формулювати обґрунтовані судження в контексті споживання медіа (О. Пасіцельська, А. Няг (O. Pasitselska, A. Neag) [9], Н. Кляїч (N. Kljajić) [10]). Сучасні дослідження підкреслюють важливість впровадження комплексних ініціатив, спрямованих на роз-

виток цифрової та медіаграмотності суспільства як протидії тенденції поширення фейкових новин, дезінформації та маніпулятивного впливу. Водночас, незважаючи на вагомість теоретико-практичних здобутків науковців, на тлі стрімкої динаміки інформаційного поля та загроз гібридної війни проблема медіаграмотності залишається актуальною та потребує ґрунтовних досліджень.

Мета роботи

Обґрунтування потенціалу медіаграмотності в контексті впливового інструменту підтримки національної безпеки.

Результати проведених досліджень

Сучасна українська стратегія підтримки національної безпеки спрямована на уникнення наявних і потенційних загроз щодо нормального розвитку держави, й при цьому послуговується принципами: пріоритету національних інтересів, взаємної відповідальності особи, суспільства і держави, взаємодії та координації державної й недержавної підсистем, відповідальності, єдності та збалансованості, відкритості до позитивного світового досвіду.

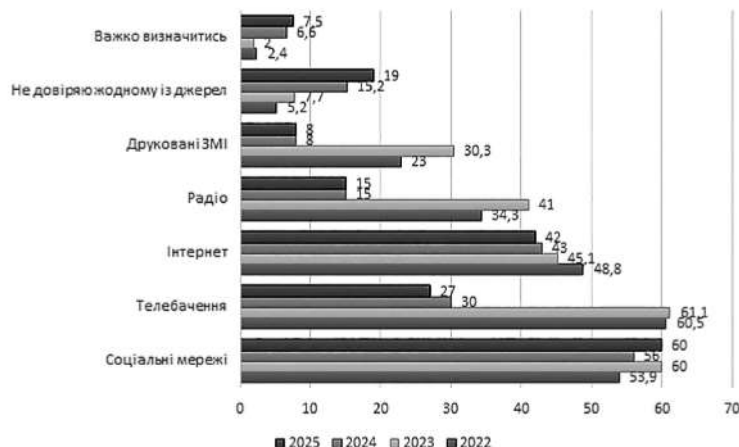
На сьогодні спостерігається зниження рівня довіри до медіа та політиків у глобальній спільноті. Результати соціологічного опитування [11] свідчать про зростання кількості респондентів, що не довіряють жодному джерелу інформації. Новинам із соцмереж довіряє найбільше українців (47,3 %), але й до них довіра зменшилася (рис.).

За даними Центру Разумкова (і фонду «Демократичні ініціативи»)

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

ISSN 2077-7264. Технологія і техніка друкарства. 2026. № 2(92)

Динаміка рівня довіри українського суспільства до медіаресурсів, % за 2022–2025 рр. Джерело — [11, 12]

[13], в березні 2024 р. найпопулярнішими джерелами інформації про війну в Україні були: телеграм-канали (53 % респондентів), міжособистісні контакти (родичі, друзі, знайомі — 42 %) та YouTube (40 %).

Стратегія протидії дезінформації передбачає інтеграцію освітніх суспільних проєктів з розвитку критичного мислення і підвищення рівня медіаграмотності, укріплення культури споживання та поширення інформації, спростування фейків та ідентифікації маніпулятивних технік у медіапросторі. Важливим є підвищення рівня компетентності з кібербезпеки працівників державного управлінського сектору та критичного інфраструктурного забезпечення, котрі взаємодіють з інформаційним полем, встановлення чітких процедур створення, оброблення, зберігання та передавання інформації [14].

Очевидно, що інформаційна політика вже перестала бути лише галузевим напрямом, а стала комплексним інструментом виживання, інтеграції та відновлення держави в умовах екзистенційної за-

грози. Вона потребує гнучких, стратегічно обґрунтованих рішень, ефективної координації та безперервного аналізу динаміки як внутрішніх, так і зовнішніх впливів. Принципами формування та оцінювання державної політики у сфері протидії дезінформації мають стати:

- пріоритетність національних інтересів, першочергово забезпечення суспільних потреб та захист ресурсів;

- верховенство права, відповідність національному законодавству та вимогам міжнародних договорів;

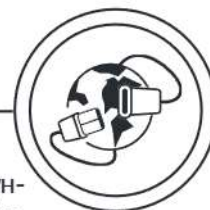
- пріоритетність дотримання прав та свобод людини і громадянина;

- своєчасність заходів захисту, їх відповідність реальним і потенційним загрозам;

- чітка диференціація повноважень між державними органами.

В умовах стрімкої цифровізації важливо забезпечити доступ до інформаційно-комунікаційних технологій для всіх держав, незалежно від рівня їхнього економічного розвитку.

SOCIAL COMMUNICATION

В іншому разі сформується новий формат глобальної нерівності, де одні країни матимуть змогу формувати правила гри у кіберпросторі, а інші — будуть змушені пасивно їх приймати. Саме тому міжнародна спільнота повинна інвестувати у розвиток кіберспроможностей країн, що розвиваються, забезпечити їм технічну допомогу, навчання персоналу, передачу знань та технологій (табл.). Такий підхід сприятиме формуванню інклюзивної, безпечної та стійкої цифрової екосистеми, що відповідатиме інтересам усіх держав.

У відповідь на інформаційні загрози Україна розгорнула масштабну кампанію протидії цим загрозам, що включає діяльність Центру протидії дезінформації при РНБО, системи незалежного фактчекінгу, співпрацю з соціальними мережами, санкційну політику щодо ворожих медіа та обмеження доступу до російського контенту. Проте ці заходи мають бути не лише реактивними, а й стратегічно проактивними: Україна повинна будувати власні наративи, що формують позитивний імідж держави, правду про війну, а також підтримують моральний дух громадян. Протидія дезінформації — це не лише технічне завдання, а й гуманітарна місія, що вимагає освітніх зусиль, просвітництва та підвищення медіаграмотності населення.

Прикладом ефективності залучення інноваційного цифрового інструментарію у процеси фактчекінгу слугує українська ініціатива — чат-бот Perevirka, що автоматично розпізнає тип інформації, диференціює її, фільтрує спам, компенсуючи обмеженість часо-

вого ресурсу журналістів. Бот функціонує в межах успішної платформи Г'вара Медіа, що спеціалізується на протидії дезінформації [16]. Концепція Г'вара Медіа базується на потенційних наслідках фейків щодо поведінки людей — помилкових рішень, паніки тощо. Діяльність компанії отримала численні позитивні відгуки на міжнародному рівні (Free Media Award, Eurozine та інші), а фактчек-відділ входить до Міжнародної Фактчекінгової Мережі IFCN.

Можна стверджувати, що стратегічне вдосконалення інформаційної політики України повинно відбуватися на засадах цілісності, проактивності, міжнародної взаємодії та гнучкості. Пріоритетами мають стати інституційне зміцнення системи стратегічних комунікацій, розвиток цифрової грамотності населення, підвищення прозорості державної комунікації, створення конкурентного вітчизняного інформаційного продукту та просування українського інформаційного наративу за кордоном. Важливим складником має бути залучення громадянського суспільства, медіа, експертного середовища до формування політики, аби вона була легітимною і ефективною.

Висновки

Зниження довіри до медіа, поширення маніпулятивних наративів та зростання ролі соціальних мереж як основного джерела новин зумовлюють необхідність підвищення рівня медіаграмотності населення, що забезпечує формування свідомого, стійкого до пропаганди суспільства. У сучасних умовах повномасштабної війни ця категорія розглядається як елемент національної безпеки.

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

Аспекти міжнародної взаємодії у сфері інформаційної безпеки та підвищення медіаграмотності суспільства

Вектор міжнародної співпраці	Організації-партнери	Ініціативи та співпраця	Приклади реалізації	Значення для національної безпеки України
Підтримка у боротьбі з дезінформацією	ЄС (EUvs Disinfo), NATO (StratCom), G7	Обмін аналітичними матеріалами, технічна допомога, консультації щодо інформаційних операцій	Спільні тренінги з фільтрації фейків, рекомендації StratCom щодо протидії російським наративам	Посилення здатності України оперативно реагувати на інформаційні атаки
Фінансова та технічна підтримка	Єврокомісія, USAID, уряди країн ЄС	Надання грантів на зміцнення інформаційної безпеки, підтримка незалежних медіа, розвиток цифрових інструментів	Гранти ЄС на підтримку журналістики	Розвиток якісного медіапростору, зміцнення незалежної журналістики, розширення цифрової стійкості
Кібербезпека та обмін даними про кіберзагрози	Агентство з кібербезпеки ЄС (ENISA), США (CISA)	Надання технологічних рішень, допомога в модернізації кіберзахисту, спільні навчання, обмін інформацією про атаки	Передача обладнання для CERT-UA, платформа для швидкого обміну інформацією про кібератаки між Україною та партнерами	Покращення захисту критичної інфраструктури, виявлення шкідливих кампаній на ранньому етапі
Правова та регуляторна підтримка	Рада Європи, ОБСЄ, Венеційська комісія	Експертиза законодавства про медіа, дезінформацію, свободу слова; рекомендації щодо дотримання стандартів прав людини	Висновки щодо Закону України «Про медіа», участь ОБСЄ в захисті журналістів	Баланс між свободою слова та безпекою, підвищення довіри до України як демократичної держави
Контр-пропагандистські ініціативи за кордоном	Уряди Польщі, Чехії, Німеччини, Франції, Канади	Запуск міжнародних кампаній на підтримку України, контр-наративи в іноземних медіа, правдиве висвітлення війни	Кампанія #StandWithUkraine, фільми та спецрепортажі про російську агресію	Формування сприятливого образу України у світі, протидія російським фейкам у глобальному масштабі
Освітні та аналітичні проекти	DW Akademie, Internews, IREX, UNESCO	Проведення навчальних курсів, створення інструментів медіаграмотності, підтримка досліджень у сфері інформаційної безпеки	Курс Very Verified з медіаграмотності, дослідження щодо впливу пропаганди на суспільну думку	Підвищення обізнаності населення, розвиток аналітичного потенціалу українських експертів

ISSN 2077-7264. Технологія і техніка друкарства. 2026. № 2(92)

SOCIAL COMMUNICATION

Закінчення табл.

Вектор міжнародної співпраці	Організації-партнери	Ініціативи та співпраця	Приклади реалізації	Значення для національної безпеки України
Інтеграція до міжнародних систем раннього попередження	Європейська служба зовнішньої дії (EEAS), Європол	Спільні системи моніторингу інформаційного простору, обмін сигналами про деструктивну активність	Співпраця з європейським центром щодо виявлення кібератак і фейкових кампаній	Оперативне виявлення загроз, зменшення запізнення в реагуванні на інформаційні атаки

Джерело — сформовано авторами на основі [1, 2, 15].

На сьогодні активно розвивається міжнародна взаємодія у сфері інформаційної безпеки та підвищення медіаграмотності суспільства, що спрямована на посилення здатності України оперативно реагувати на інформаційні атаки, розвиток якісного медіапростору, зміцнення незалежної журналістики, розширення цифрової стійкості, підтримку балансу між свободою слова та безпекою, протидію російським фейкам у глобальному масштабі, розвиток аналітичного

потенціалу українських експертів. Основна роль інформаційної національної безпекової політики при цьому вбачається в об'єднанні суспільства, протидії дезінформації, забезпеченні стабільного доступу громадян до правдивих джерел інформації, а також комунікації з міжнародною спільнотою щодо подій в Україні. Перспективи майбутніх досліджень вбачаються у розробленні комплексних ініціатив, спрямованих на розвиток цифрової та медіаграмотності суспільства.

References/Список використаної літератури

1. Bratakh, L. (2025). Informatsiina bezpeka Ukrainy v umovakh dezinformatsiinoho vplyvu: zahrozy, vyklyky, mekhanizmy reahuvannia [Information security of Ukraine in conditions of disinformation influence: threats, challenges, response mechanisms]. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Seriya: Politolohiia*, 21, 50–59. <https://doi.org/10.32782/2312-1815/2025-21-6> [in Ukrainian].

2. Dibikova, Yu. S. (2024). Mediahramotnist yak komponent informatsiinoi bezpeky v umovakh hibrydnoi viiny: ukraïnskyi kontekst [Media literacy as a component of information security in the conditions of hybrid war: Ukrainian context]. *Suchasne suspilstvo: politychni nauky, sotsiologichni nauky, kulturolo-hichni nauky*, 2(27), 67–77. DOI: 10.34142/24130060.2023.27.2.06 [in Ukrainian].

3. Kobets, T. (2024). Analiz zahroz kohnityvnii bezpetsi ukraïnskoho suspilstva: klasyfikatsiini pidstavy [Analysis of threats to the cognitive security of Ukrainian society: classification ground]. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Seriya: Politolohiia*, 19, 67–72. <https://doi.org/10.32782/2312-1815/2024-19-8> [in Ukrainian].

4. Vovk, V. (2022). Feiky yak zahroza natsionalnii bezpetsi v umovakh hibryd-noi viiny [Fakes as a threat to national security in the context of hybrid war]. *Filosofski ta metodologichni problemy prava*, 24(2), 80–85. <https://doi.org/10.33270/02222402.80> [in Ukrainian].

ISSN 2077-7264. Tekhnolohiia i tekhnika drukarstva. 2026. # 2(92)

5. Shevchuk, M. (2024). Suchasni vyklyky i zahrozy v sferi informatsiinoi bezpeky derzhavy [Modern challenges and threats in the sphere of information security of the state]. *Aktualni problemy vitchyznianoï yurysprudentsii*, 6, 160–166. <https://doi.org/10.32782/2408-9257-2024-6-25> [in Ukrainian].
6. Krap, A. (2025). Dezinformatsiia yak zahroza demokratii ta derzhavnomu upravlinniu [Disinformation as a threat to democracy and public administration]. *Ukrainskyi polityko-pravovyi dyskurs*, 9. Retrieved from <https://zenodo.org/records/15108404> [in Ukrainian].
7. Rud, O. V. (2023). Mediahramotnist yak instrument protydii informatsiinii ahresii в умовakh viiny [Media literacy as a tool for countering information aggression of the Russian Federation in wartime]. *Pedahohichnyi poshuk*, 4, 120 [in Ukrainian].
8. Drushlyak, M., Semenog, O., Ponomarenko, N., Vovk, M., Budianskyi, D., & Semenikhina, O. (2025). Development of youth information and media literacy: analysis of non-formal educational activities. *Eastern Journal of European Studies*, (16(1), 194–215. Retrieved from https://ejes.uaic.ro/articles/EJES2025_1601_09_DRU.pdf [in English].
9. Pasitselska, O., & Neag, A. (2026). Media Literacy e Resilience: A Conceptual Framework. *Media and Communication*, 14. <https://doi.org/10.17645/mac.11458> [in English].
10. Kljajić, N. P. (2023). The importance of media literacy for members of the military. *Vojno delo*, 75(4), 46–59. DOI: 10.5937/vojdolo2304046K [in English].
11. (2024). Mediaspozhyvannia ukraintsiv: tretii rik povnomasshtabnoi viiny: doslidzhennia [Media consumption of Ukrainians: the third year of full-scale war: research]. *Opora*. Retrieved from <https://www.oporaua.org/viyna/doslidzhennya-mediaspozhyvannya-ukrayinciv-tretyi-rik-povnomasshtabnoyi-viyni-25292> [in Ukrainian].
12. (2025). *Doslidzhennia mediaspozhyvannia ukraintsiv [Research on media consumption of Ukrainians]*. Retrieved from <https://gradus.app/uk/open-reports/research-media-consumption-ukraine/> [in Ukrainian].
13. (April 18, 2024). Dzherela informatsii pro viinu [Sources of information about the war]. *Fond Demokratychni initsiatyvy im. Ilka Kucheriva*. Retrieved from <https://dif.org.ua/article/dzherela-informatsii-pro-viynu> [in Ukrainian].
14. Shuliak, A. M., & Shuliak, N. O. (2025). *Stratehichni komunikatsii ta informatsiina hihiiena: natsionalna bezpeka v umovakh hlobalnykh vyklykiv [Strategic communications and information hygiene: national security in the face of global challenges]*. Lutsk: Vezha-Druk, 250 p. Retrieved from <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/29001/1/mon25.pdf> [in Ukrainian].
15. Luthfia, A., Handayani, F., Gasa, F. M., Ramadanty, S., & Ridzuan, A. R. (2023). Navigating the cyber frontier: Youth capabilities to confront dis/misinformation with digital literacy and digital security. *17th International Conference on Telecommunications (ConTEL)*. IEEE, 1–8. DOI: 10.1109/ConTEL58387.2023.10198919 [in English].
16. *Hvara Media*. Retrieved from <https://gwaramedia.com/> [in Ukrainian].

*Corresponding author: **Nataliia Dubovyk**, Ph.D. in Political Sciences, Associate Professor, State University of Information and Communication Technologies, ndubovyk@bel.ua, <https://orcid.org/0000-0003-0151-9480>.

Nataliia Kyryliuk, Ph.D. in Political Sciences, Specialist, Government Nonprofit Company 'Center of Education Quality of the Ministry of Health of Ukraine', n-kirilyuk@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0003-0379-3707>.

SOCIAL COMMUNICATION

Vadym Herasymovych, Ph.D. in Political Sciences, Senior Lecturer, Mariupol State University, gerasimovich92@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-4696-0990>.

Media Literacy as a Tool for National Security

Among the most pressing problems in the field of national security of Ukraine, the need to maintain a high level of media literacy of society stands out. This is due to the intensification of the destructive impact of hostile disinformation and the increase in the risks of manipulation in the digital media environment. The aim of the study is to substantiate the potential of the phenomenon of media literacy as a tool for supporting national security. The article examines the basic principles of Ukraine's information policy during military threats, as well as the related dilemma of countering disinformation while preserving freedom of speech in the media. The impact of media literacy on security is determined based on the aspects of protection against disinformation, countering manipulation, and supporting information sovereignty. The main principles of Ukraine's information policy in times of military threats are considered. It is established that volunteer initiatives, independent media, fact-checking organizations during the Russian Federation's hybrid war against Ukraine have become not only allies of the state in countering disinformation, but also generators of new ideas, forms of communication and tools for conveying the true context to a wide audience. It is proven that today international cooperation in the field of information security and increasing the media literacy of society is actively developing, aimed at strengthening Ukraine's ability to respond promptly to information attacks, developing a high-quality media space, strengthening independent journalism, expanding digital resilience, maintaining a balance between freedom of speech and security, countering Russian fakes on a global scale, and developing the analytical potential of Ukrainian experts. The main directions for developing programs to increase information resilience have been formed, which include mastering key digital skills by the public, studying the basics of information security, developing critical communication and reflection skills in society, as well as identifying cognitive distortions and manipulative strategies in the media space. It is substantiated that the strategic improvement of Ukraine's security policy in the context of countering manipulative information influences should be based on the principles of integrity, proactivity, flexibility, and international cooperation.

Keywords: national security; media literacy; public administration; countering disinformation; information security; manipulation; critical thinking.

Надійшла до редакції/Received: 09.04.26

Рецензія/Peer review: 17.04.26

Опубліковано/Printed: 29.06.26

ISSN 2077-7264. Tekhnolohiia i tekhnika drukarstva. 2026. # 2(92)